

MUSTAQIL O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR TARIXI

Choriyeva Dilso'z

BM (Global Business Management)

105-guruh talabasi

ANOTATSIYA

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan dastlabki yillardan boshlab ta'lim tizimini tubdan yangilash, milliy qadriyatlarga asoslangan, shu bilan birga zamonaviy talablarga javob beradigan ta'lim modelini yaratish davlat siyosatining eng muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Mustaqillik tufayli mamlakat o'z taraqqiyot yo'lini mustaqil belgilash imkoniyatiga ega bo'ldi. Shu jarayonda oliy ta'lim tizimi ham tub o'zgarishlarga uchradi, chunki u jamiyatning intellektual va ma'naviy salohiyatini belgilovchi eng muhim tarmoqlardan biridir.

Oliy ta'lim sohasidagi islohotlar mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatdi. Zamonaviy bilimlarga ega, ijodkor va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash, xalqaro standartlarga mos o'quv dasturlarini joriy etish, raqamli texnologiyalarni tatbiq etish va ta'lim sifatini oshirish kabi chora-tadbirlar keyingi yillarda ustuvor vazifalar qatoriga kirdi.

1. Dastlabki islohotlar davri (1991–2000-yillar)

1991-yilda O'zbekiston Respublikasi o'z mustaqilligini e'lon qilganidan so'ng ta'lim sohasida milliy siyosatning yangi huquqiy asoslari yaratildi. 1992-yilda qabul qilingan Konstitutsiyaning 41-moddasida har bir fuqaroning ta'lim olish

huquqi kafolatlandi. Bu norma mamlakatda yagona, bosqichma-bosqich rivojlanadigan ta'lim tizimini shakllantirish uchun mustahkam poydevor bo'ldi.

1997-yilda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" O'zbekiston ta'lim tizimi tarixida burilish yasadi. Ushbu dastur ta'limni jahon andozalari asosida tashkil etish, o'qituvchilarning kasbiy malakasini oshirish, o'quv dasturlarini yangilash hamda o'quv jarayonini modernizatsiya qilishni maqsad qildi. Dastur orqali milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashgan ta'lim modeli shakllantirildi.

Ushbu davrda ko'plab oliy o'quv yurtlarining maqomi o'zgartirildi, ayrim institutlar universitet darajasiga ko'tarildi. Toshkent davlat texnika universiteti, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti va boshqa ko'plab oliy ta'lim muassasalari yangi tizim asosida faoliyat yurita boshladi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonida ma'naviyat, milliy g'urur va Vatanga sadoqat ruhini shakllantirishga alohida e'tibor qaratildi.

O'sha yillarda respublika bo'ylab o'qituvchilar malakasini oshirish markazlari tashkil etildi. Xorijiy davlatlarning ilg'or tajribalari o'rganilib, o'quv dasturlari modernizatsiya qilindi. Bu esa ta'lim sifatini oshirish va ilmiy salohiyatni mustahkamlashda muhim omil bo'ldi. Shuningdek, o'sha davrda oliy ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi ham bosqichma-bosqich yangilandi.

2. Modernizatsiya va xalqaro hamkorlik davri (2000–2016-yillar)

2000-yillarning boshidan boshlab O'zbekiston oliy ta'lim tizimi yangi bosqichga ko'tarildi. Bu davrda asosiy e'tibor ta'limni modernizatsiya qilish, xalqaro hamkorlikni kuchaytirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishga qaratildi. Shu bilan birga, ta'lim tizimida sifat nazorati, reyting va monitoring tizimlari shakllantirildi.

Oliy ta'limda bakalavriat va magistratura bosqichlari to'liq joriy qilindi. Bu ikki pog'onali tizim kadrlar tayyorlashda sifatni oshirish, o'qitish jarayonida amaliyotga e'tibor qaratish imkonini berdi. Shu bilan birga, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi ta'lim jarayonini zamonaviylashtirdi.

Mazkur davrda xalqaro ta'lim tizimiga bosqichma-bosqich integratsiyalashuv boshlandi. Chet eldagi nufuzli universitetlar bilan hamkorlik o'rnatilib, mamlakatda bir qator xorijiy oliy o'quv yurtlarining filiallari ochildi. 2002-yilda Toshkentdagi Westminster xalqaro universiteti, 2008-yilda Singapur menejmentni rivojlantirish instituti (MDIS), 2009-yilda Turin politexnika universiteti faoliyat boshladi. Bular xalqaro diplom olish imkoniyatini kengaytirdi.

Ta'lim tizimida elektron resurslardan foydalanish, masofaviy o'qitish, onlayn kutubxonalar tashkil etish yo'lga qo'yildi. Ilmiy tadqiqotlar va grant loyihalari uchun xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik kuchaydi. Masalan, 2010-yillarda Yevropa Ittifoqining "Tempus" va "Erasmus+" dasturlari asosida ko'plab o'qituvchilar xorijda malaka oshirish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Natijada, O'zbekiston oliy ta'lim tizimi xalqaro maydonga chiqish uchun zarur tajribaga ega bo'ldi. Oliy o'quv yurtlarida ilmiy-tadqiqot faoliyati jonlandi, ilmiy maqolalar soni ko'paydi, yosh olimlar soni ortdi. Shu bilan birga, talabalar soni ham izchil o'sdi — 2010-yillarning o'rtalariga kelib 300 mingdan ortiq talaba oliy o'quv yurtlarida tahsil oldi.

3. Yangi O'zbekiston davrida oliy ta'lim islohotlari (2017-yildan hozirgacha)

2017-yildan boshlab Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida oliy ta'lim tizimi tubdan yangilandi. 2017-yil 20-apreldagi PQ–2909-son qaror asosida oliy ta'limni

rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari belgilandi. Ushbu hujjat asosida ta'lim sifatini xalqaro standartlarga moslashtirish, professor-o'qituvchilar malakasini oshirish, ilmiy izlanishlarni qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratildi.

2016-yilda mamlakatda 77 ta oliy o'quv yurti faoliyat ko'rsatgan bo'lsa, 2024-yilga kelib ularning soni 200 dan oshdi. Shundan 40 dan ortig'i xorijiy universitetlarning filiallaridir. Jumladan, Koreya, Rossiya, Turkiya, Xitoy, Buyuk Britaniya va AQShning nufuzli universitetlari O'zbekistonda o'z filiallarini ochdi. Bu esa ta'lim sifati va xalqaro hamkorlik darajasini yanada oshirdi.

Kredit-modul tizimi bosqichma-bosqich joriy qilinmoqda. Bu tizim talabalarga o'z yo'nalishlari bo'yicha fanlarni mustaqil tanlash, o'zlashtirish darajasini nazorat qilish va akademik erkinlikka ega bo'lish imkonini beradi. Shuningdek, "Raqamli ta'lim" loyihasi doirasida elektron darsliklar, masofaviy ta'lim platformalari va elektron kutubxonalar ishga tushirildi.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimi bugungi kunda xalqaro reytinglarda o'z o'rnini topmoqda. 2024-yilda Toshkentdagi Inha universiteti, Turin politexnika universiteti va Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti QS Asia reytingida qayd etildi. Bu natijalar ta'lim sifatining oshganini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, "Yoshlar daftari", "Ayollar daftari" kabi ijtimoiy dasturlar orqali ta'lim olish imkoniyati kengaytirildi. Iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida Prezident, Davlat va Innovatsion stipendiyalar joriy etildi. Shuningdek, oliy o'quv yurtlari huzurida startup inkubatorlari, texnoparklar va ilmiy markazlar tashkil etildi. Natijada, oliy ta'lim sohasi nafaqat kadrlar tayyorlovchi tizim, balki innovatsion iqtisodiyotning harakatlantiruvchi kuchiga aylandi.

Yana bir muhim yutuq — oliy ta'limda gender tenglik va inklyuzivlik masalalariga e'tiborning kuchayganidir. Nogironligi bo'lgan shaxslar uchun qulay ta'lim

muhitini yaratish, qizlar o'rtasida texnik yo'nalishlarga qiziqishni oshirish bo'yicha dasturlar amalga oshirilmoqda.

O'qituvchilarning malakasini oshirish kurslari, amaliyot (internship) va sanoat bilan yaqin hamkorlikni kuchaytirish va ilmiy-ta'limiy infratuzilmani modernizatsiya qilish dasturlari amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, ayrim ixtisosliklar (IT, raqamli iqtisodiyot, xalqaro aloqalar) qabulni oshirmoqda. (Bu jihatlarni rasmiy vazirlik xabarlarida va oliygohlar e'lonlarida ko'rish mumkin).

Xalqaro hamkorlik (diplom almashinuvi, qo'shma dasturlar, ingliz tilida ta'lim) rivojlanmoqda — ayrim oliy ta'lim muassasalari chet el universitetlari bilan qo'shma dasturlar ochmoqda va chet ellik talabalarni jalb qilmoqda. Kredit-modul tizimi bu jarayonni yengillashtiradi.

So'nggi yillarda ayrim oliy ta'lim muassasalari o'zlarining tashkiliy-huquqiyligini kengaytirish, grantlar va xalqaro loyihalarda ishtirok etish orqali moliyaviy va akademik mustaqillik tarafdoriga aylandi. Bu o'qituvchilarni rag'batlantirish, ilmiy loyihalarni jalb qilish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish imkonini berdi. (Bunda 2019–2023 yillarda Vazirlar Mahkamasi va o'quv muassasalari qarorlari muhim rol o'ynadi).

Mustaqillikdan keyingi davrda O'zbekistonda oliy ta'lim tizimi tubdan isloh qilindi. Eng avvalo, ta'limning huquqiy asoslari yangilandi va 2020 yilda "Ta'lim to'g'risida"gi yangi qonun qabul qilinib, zamonaviy xalqaro talablarga mos tizim yaratildi. Kredit-modul tizimiga o'tilishi, talaba bilimini kreditlar orqali baholash va mobillikni ta'minlash imkonini berdi.

Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarining boshqaruv va moliyaviy mustaqilligi kengaydi, xalqaro hamkorlik, qo'shma dasturlar va chet ellik talabalarni jalb etish jarayoni jadallashdi. Raqamlashtirish orqali abituriyentlarni onlayn ro'yxatdan o'tkazish, test tizimini avtomatlashtirish kabi yangiliklar ta'limning shaffofligi va qulayligini oshirdi.

Bundan tashqari, sifat nazorati va akkreditatsiya tizimining takomillashuvi, o'qituvchilar malakasini oshirish, ilmiy va amaliy loyihalarni qo'llab-quvvatlash ta'lim sifatini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Umuman olganda, mustaqillik yillarida O'zbekistonda oliy ta'lim tizimi milliy qadriyatlar va xalqaro standartlar uyg'unligida rivojlanib, zamonaviy, raqobatbardosh, innovatsion ta'lim muhitini shakllantirish sari katta qadamlar tashlandi.

XULOSA

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan buyon oliy ta'lim tizimi bosqichma-bosqich rivojlanib, bugungi kunda xalqaro maydonda raqobatbardosh darajaga ko'tarildi. 1990-yillarda milliy ta'lim tizimi shakllantirildi, 2000-yillarda xalqaro hamkorlik kengaydi, 2017-yildan boshlab esa tizimli islohotlar amalga oshirildi.

Bugungi kunda oliy ta'lim sohasi nafaqat mutaxassis tayyorlovchi tizim, balki ilm-fan, innovatsiya va raqamli iqtisodiyotning rivojiga hissa qo'shuvchi muhim tarmoq sifatida shakllanmoqda. Yangi O'zbekiston sharoitida ta'limning asosiy maqsadi — raqobatbardosh, kreativ va zamonaviy tafakkurga ega yoshlarni tarbiyalashdir.

Kelgusida ham oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish, xalqaro akkreditatsiya tizimini kengaytirish, o'qituvchilar mehnatini munosib rag'batlantirish va zamonaviy ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash mamlakatning intellektual salohiyatini yanada mustahkamlaydi. Bu esa, o'z navbatida, O'zbekistonning barqaror taraqqiyoti va xalqaro nufuzining yuksalishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan

manbalar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent, 1992.
2. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. — Toshkent, 1997.

3. “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”. – Toshkent, 1997.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi PQ–2909-son qarori.
5. Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi rasmiy ma’lumotlari (2024-yil).
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasi.
7. “Raqamli ta’lim” konsepsiyasi. – Toshkent, 2023.
8. QS World University Rankings – Asia Region (2024).
9. Oliy ta’limda innovatsion yondashuvlar. – Toshkent, 2024.